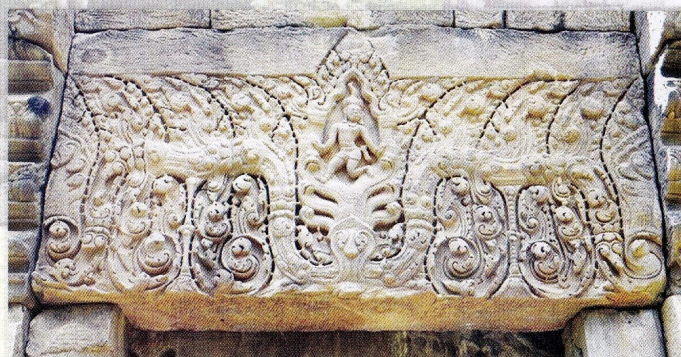
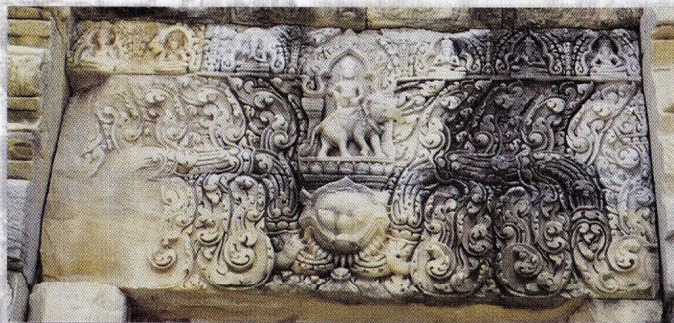

ปราสาทบ้านพลวง

ข้อมูลการเข้าชมโบราณสถาน

เวลาเปิด - ปิด ตั้งแต่เวลา ๐๗.๓๐ - ๑๘.๐๐ น.

ทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการ

อัตราค่าเข้าชม ชาวไทย ๑๐ บาท ชาวต่างชาติ ๕๐ บาท

จัดพิมพ์โดย

สำนักศิลปากรที่ ๑๒ นครราชสีมา

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

สำนักศิลปากรที่ ๑๒ นครราชสีมา

ปราสาทบ้านพลวง

ที่ตั้ง

ปราสาทบ้านพลวง ตั้งอยู่ในหมู่บ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอบ้านพลวง จังหวัดสุรินทร์ จากตัวอำเภอบ้านพลวงเดินทางไปทางทิศใต้ ตามถนนทางหลวงสายสุรินทร์ - ช้องจอม ระยะทางประมาณ ๔ กิโลเมตร จะมีทางแยกเข้าด้านซ้าย เดินทางอีกประมาณ ๕๐๐ เมตร เข้าสู่เขตหมู่บ้านและตัวปราสาท

ชุมชนโบราณที่บ้านพลวง

บ้านพลวง เป็นชุมชนโบราณที่ไม่มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ มีปราสาทบ้านพลวงเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทางด้านทิศตะวันออกห่างออกไปจากตัวปราสาทประมาณ ๑๐๐ เมตร เป็นที่ตั้งของบารายหรืออ่างเก็บน้ำโบราณขนาดใหญ่ แขนงฝักรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งสร้างขึ้นตามคติการวางผังเมืองของชุมชนและเป็นแหล่งเก็บน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนในชุมชนบ้านพลวงในอดีต

คติการสร้างและรูปแบบศิลปกรรมของปราสาทบ้านพลวง

ปราสาทบ้านพลวง สร้างขึ้นเนื่องในลัทธิความเชื่อ ศาสนาฮินดู เป็นศาสนสถานหรือเทวสถาน ที่ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม คักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน แขนงฝักรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าของปราสาทบ้านพลวง หันด้านหน้าไปทางทิศตะวันออก ตัวปราสาทประธานก่อสร้างด้วยหินทรายสีขาว มีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาด ๔ x ๔ เมตร ตั้งอยู่บนฐานฐานที่ก่อสร้างด้วยศิลาแลง แขนงฝักรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด ๘ x ๒๓ เมตร กึ่งกลางฐานทางด้านหน้ามีบันไดทางขึ้น - ลง ๑ ช่อง พื้นที่ด้านนอกปราสาท ล้อมรอบด้วยคูน้ำรูปตัวยู “U” โดยเว้นพื้นที่เป็นทางเข้าด้านทิศตะวันออก สถาปัตยกรรมของปราสาทบ้านพลวง ตัวปราสาทประธานอยู่ในสภาพชำรุด ส่วนยอดหักพังหายไป เหลือเพียงส่วนฐานและส่วนเรือนธาตุ ซึ่งภายในมีลักษณะเป็นห้องโถงแผนผังรูปสี่เหลี่ยม เดิมเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพที่สำคัญของปราสาทบ้านพลวง ปราสาทมีประตูทางเข้าด้านเดียว คือ ทางด้านทิศตะวันออก ส่วนอีก ๓ ด้าน ก่อสร้างวางเรียงหินทรายเป็นกรอบประตูหลอก

ผนังปราสาททางด้านทิศตะวันออก มีประตูทางเข้า - ออก ๑ ประตู ทับหลังเหนือกรอบประตูสลักเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ

เศียรเดียว อยู่ภายในซุ้มเหนือหน้ากาลซึ่งแลลื่นออกมาเป็นรูปสามเหลี่ยม หน้ากาลมีแขน ๒ แขน กำลังยึดท่อนพวงมาลัยที่ค้ำยออกมาจากสองข้างของส่วนปาก แถบบนของทับหลังสลักเป็นรูปฤษี ๖ ตน นั่งพนมมือ สลักกับลายพวงอุบะที่ตั้งตรงขึ้น หน้าบันเหนือทับหลัง สลักเป็นรูปพระกฤษณะกำลังยกภูเขาโควรวรณะ กรอบของหน้าบันสลักเป็นลายก้านดอกเรียงจากส่วนบนลงมาที่ส่วนล่าง ที่ปลายกรอบหน้าบันมีนาคหัวเศียร ซึ่งเศียรกลางกำลังค้ำยพวงอุบะอยู่ นอกกรอบหน้าบันมีรูปสัตว์เล็ก ๆ สลักเพิ่มเติมอยู่ เช่น รูปม้า ลิงและกระรอก เป็นต้น สองข้างของประตูทางด้านทิศตะวันออก สลักรูปทวารบาลยืนถือกระบองเหนือทวารบาลทางด้านซ้ายมือของประตูทางเข้ามีลายดอกไม้ ๔ กลีบ ขนาดใหญ่สลักซ้อนกันขึ้นไปตามแนวผนัง

ผนังปราสาททางด้านทิศใต้ ทับหลังสลักเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ๓ เศียร อยู่ภายในซุ้มเหนือหน้ากาลซึ่งยึดท่อนพวงมาลัยที่สลักเป็นลายใบไม้ประกบอยู่ ๒ ข้าง ที่ท่อนพวงมาลัยนั้นยังมีพวงอุบะแบ่งอยู่ที่เลี้ยว ส่วนยอดของทับหลังสลักเป็นรูปสัตว์เรียงเป็นแนว เช่น ช้าง กระรอก หมู ลิงและวัว เหนือแนวนี้ขึ้นไปยังสลักเป็นรูปสัตว์อีกแนวหนึ่ง เช่น ห่าน จระเข้ ม้าและลิง การที่พบทับหลังสลักเป็นรูปพระอินทร์อยู่ทางทิศใต้ นี้ นับเป็นเรื่องที่น่าสนใจเพราะเหตุว่าพระอินทร์เป็นเทพผู้รักษาทิศตะวันออกและโดยปกติมักจะพบการสลักและติดตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเท่านั้น ลัทธิฐานฐานว่าที่ปราสาทบ้านพลวงอาจมีการเคารพนับถือพระอินทร์ ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งฟ้า - ผน และเป็นเทพที่รักษาทิศตะวันออกเป็นพิเศษ ที่หน้าบันทางทิศใต้ สลักเป็นรูปเทวดานั่งชันเข่าอยู่เหนือหน้ากาลท่ามกลางลวดลายพันธุ์พฤกษา ส่วนทางด้านขวามือของประตูหลอก สลักเป็นรูปทวารบาลยืนถือกระบองอยู่ภายในซุ้มและรูปเทพธิดายืนอยู่ภายในซุ้ม

ผนังปราสาททางด้านทิศตะวันตก ไม่พบลวดลายเป็นรูปใดๆ พบเพียงพื้นผิวของหินทรายมีร่องรอยการร่างหรือโคลนลวดลายไว้

ผนังปราสาททางด้านทิศเหนือ ทับหลังสลักเป็นรูปพระกฤษณะกำลังปราบนาคาคาลิยะ ๖ เศียร อยู่ภายในซุ้ม สองข้างของซุ้มมีลายท่อนพวงมาลัยและลายใบไม้ ท่อนพวงมาลัยทั้งสองข้างมีร่องรอยการแบ่งที่เลี้ยวของพวงอุบะ ที่หน้าบันเหนือทับหลัง สลักเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณเศียรเดียว หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ภายในซุ้มเหนือหน้ากาล ท่ามกลางลวดลายพันธุ์พฤกษา

อายุสมัย

ปราสาทบ้านพลวง สร้างขึ้นตามรูปแบบศิลปกรรมเขมรโบราณ ตรงกับศิลปะสมัยคลังต่อเนื่องถึงสมัยบาปวน ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗ หรือเมื่อราว ๑,๐๐๐ ปีเศษมาแล้ว ซึ่งสามารถศึกษาและกำหนดอายุได้จากลวดลายและลักษณะของทับหลังที่มีส่วนท่อนพวงมาลัยมีอุบะมาแบ่งเลี้ยว และลวดลายที่ประดับตกแต่งตามส่วนต่างๆ ของปราสาท ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของศิลปกรรมเขมรในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

ประวัติการดำเนินงาน

กรมศิลปากร ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานปราสาทบ้านพลวง ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๒ ตอนที่ ๓๕ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘ และประกาศกำหนดขอบเขตโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๙ ตอนที่ ๑๓๒ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๕ หน้า ๕๓ (ฉบับพิเศษ) กำหนดพื้นที่โบราณสถานปราสาทบ้านพลวง ประมาณ ๕ ไร่ ๓ งาน ๒๓ ตารางวา

ในปีพ.ศ. ๒๕๑๘ กรมศิลปากร ร่วมกับนายซิลเดรส อาร์ แวนซ์ (Childress R. Vance) นักวิชาการชาวอเมริกา ได้ทำการขุดแต่งศึกษาและบูรณะปราสาทบ้านพลวงด้วยวิธีอนัสติโลซิส คือ การขุดแต่งหาร่องรอยของปราสาทตามรูปแบบดั้งเดิมและค้นหาก้อนหินหรือศิลาแลงที่ใช้ในการก่อสร้างปราสาท ซึ่งได้พังทลายลงและกระจายอยู่ในพื้นที่ปราสาท จากนั้นถอดรื้อหินของปราสาทลงจนถึงฐานราก และนำหินส่วนต่างๆ ทั้งหมดเรียงประกอบขึ้นใหม่ดั้งเดิม สำหรับหินส่วนยอดของปราสาทนั้น จากการศึกษาไม่พบชิ้นส่วนที่ครบถ้วน จึงได้เปิดโล่งไว้ดังที่เห็นในปัจจุบัน

ทำไมปราสาทบ้านพลวงไม่มีส่วนยอด

ในปัจจุบันนี้ เห็นได้ว่าปราสาทบ้านพลวง มีส่วนยอดที่หักหายไป ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้มีผู้รู้สันนิษฐานว่า

๑. อาจเป็นเพราะการก่อสร้างยังไม่เสร็จสิ้น
๒. สร้างเสร็จแล้ว แต่ส่วนยอดใช้วัสดุอื่นที่ไม่ใช่หินทรายหรือศิลาแลง เช่น อิฐหรือไม้ ทำให้พังทลายลงจนหมดสิ้น
๓. สร้างเสร็จแล้ว และใช้หินทรายในการก่อสร้าง แต่ภายหลังจากการพังทลายลงของปราสาท ได้มีการเคลื่อนย้ายหินที่ตกลงออกไปจากพื้นที่ เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ